

Міністерство освіти і науки України
Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини

Т. В. Гарачук

**ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ
УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ ДО РОБОТИ
З МАТЕМАТИЧНО ЗДІБНИМИ УЧНЯМИ**

Монографія

**Умань
2016**

УДК 371.134+159.928–053.5+51(07)
ББК 74.589.83+88.837.24
Г 20

**Рекомендовано до друку Вченою радою
Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини
(протокол № 3 від 27 жовтня 2015 р.).**

Рецензенти:

Зорочкіна Т. С. – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри дошкільної і початкової освіти Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького;

Осадченко І. І. – доктор педагогічних наук, професор кафедри теорії та методики початкової освіти Миколаївського національного університету імені Василя Сухомлинського.

Г 20 Гарачук Т. В. Підготовка майбутніх учителів початкової школи до роботи з математично здібними учнями : монографія / Тетяна Володимирівна Гарачук. – 2-ге вид., перероб. і доп. – Умань : Жовтий О. О., 2016. – 180 с. – Бібліогр.: с. 181.

ISBN 978-617-525-148-5

У монографії висвітлено теоретичні основи підготовки майбутніх учителів початкової школи до роботи з математично здібними учнями та досліджено стан підготовки майбутніх учителів до роботи з математично здібними молодшими школярами. Запропоновано шляхи оптимізації процесу підготовки майбутніх учителів початкової школи до роботи з математично здібними учнями.

Монографія розрахована на фахівців у галузі педагогіки, викладачів вищих навчальних закладів, студентів педагогічних спеціальностей.

УДК 371.134+159.928–053.5+51(07)
ББК 74.589.83+88.837.24

© Гарачук Т. В., 2016
© Уманський державний педагогічний
університет імені Павла Тичини

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА	4
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ ДО РОБОТИ З МАТЕМАТИЧНО ЗДІБНИМИ УЧНЯМИ	6
1. 1. Психолого-педагогічні основи розвитку математичних здібностей молодших школярів	6
1. 2. Підготовка майбутніх учителів початкової школи до роботи з математично здібними учнями як педагогічна проблема.....	18
Висновки до 1 розділу	30
РОЗДІЛ 2. ВИВЧЕННЯ СТАНУ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ ДО РОБОТИ З МАТЕМАТИЧНО ЗДІБНИМИ УЧНЯМИ	32
2. 1. Аналіз сучасного стану підготовки майбутніх учителів початкової школи до роботи з математично здібними учнями	32
2. 2. Критерії, показники та рівні готовності майбутніх учителів початкової школи до роботи з математично здібними учнями.....	44
2. 3. Результати констатувального етапу дослідження.....	52
Висновки до 2 розділу	66
РОЗДІЛ 3. ОПТИМІЗАЦІЯ ПРОЦЕСУ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ ДО РОБОТИ З МАТЕМАТИЧНО ЗДІБНИМИ УЧНЯМИ	67
3. 1. Модель підготовки студентів до розвитку в учнів початкової школи математичних здібностей.....	67
3. 2. Обґрунтування педагогічних умов підготовки майбутніх учителів початкової школи до роботи з математично здібними учнями	86
3. 3. Апробація педагогічних умов підготовки майбутніх учителів початкової школи до роботи з математично здібними учнями	99
3. 4. Програма та результати формульовального етапу дослідно-експериментальної роботи.....	109
Висновки до 3 розділу	120

ПІСЛЯМОВА	12
	2
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	12
	5
ДОДАТКИ	14
	9

ПЕРЕДМОВА

В умовах входження України в європейський освітній простір, стрімкого розвитку науки та техніки в освіті відбуваються значні зміни. Домінантним стає перехід від системи освіти, спрямованої на передачу вчителем учневі певної суми знань, до системи, орієнтованої на розвиток здібностей особистості учня, задоволення його інтересів і освітніх потреб через впровадження особистісно орієнтованих технологій. Тому проблема розвитку здібностей та обдарованості особистості є необхідною умовою переосмислення, перетворення, перебудови та реформування сучасної школи. У зв'язку з цим актуалізується проблема професійної підготовки майбутніх педагогів, пошуку нових підходів до підготовки учительських кадрів, що зумовлено процесами трансформації українського суспільства до єдиного європейського освітянського і наукового простору, адже перебудова національної системи вищої освіти України згідно із Болонським процесом, передбачає структурне оновлення освітніх програм та необхідні інституційні трансформації у ВНЗ країни.

Шляхи докорінного реформування вищої педагогічної освіти України ґрунтуються на засадах Конституції України, законів України «Про освіту» (1991), «Про вищу освіту» (2014) та Національної стратегії розвитку освіти України на період до 2021 року, які проголосили освіту найважливішим ресурсом поліпшення добробуту людей, забезпечення національних інтересів, зміцнення авторитету й конкурентоспроможності держави на міжнародній арені, а підготовку педагогічних й науково-педагогічних працівників, їхнє професійне вдосконалення .: важливою умовою модернізації освіти.

Національна доктрина розвитку освіти підкреслює, що одним із стратегічних завдань реформування освіти є підтримка здібних та обдарованих учнів, створення умов для розвитку обдарованих дітей та молоді [188]. А це вимагає підготовки педагога, який здатний до інноваційного впровадження Державного стандарту початкової загальної освіти, до варіативності та особистісної орієнтації освітнього процесу (проектування індивідуальних освітніх траєкторій), який усвідомлює значущість розвитку спеціальних здібностей школярів у контексті парадигми дитиноцентризму. Важливим є його вміння керувати навчальним процесом, проектувати навчальне середовище з системою педагогічної взаємодії, спрямованої на різнобічний розвиток особистості, її підготовку до розв'язання завдань життєтворчості.

Різноаспектними проблемами професійної підготовки майбутніх учителів займалися О. Абдулліна [1], А. Алексюк [4], В. Андрущенко [7], Вол. Бондар [18–19], О. Вишневський [29], Н. Волкова [30], В. Галузинський [36], П. Гусак [59], Т. Десятов [65], М. Євтух [75], І. Зайченко [86], О. Коберник [109], В. Кремінь [131],

А. Кузьмінський [139–140], З. Курлянд [145], Б. Ліхачов [155], В. Луговий [162–163], О. Пєхота [222–225], Н. Побірченко [231], О. Пометун [233–234], В. Сластьонін [266], М. Фіцула [291–292] та ін.

Психолого-педагогічні умови підготовки майбутніх учителів досліджувалися в роботах Н. Бордовської [21], М. Варія [24], В. Гончарова [54], І. Дичківської [66–67], Л. Кондрашової [123], Н. Кузьміної [137–138], В. Кузя [136], О. Хоми [298], Л. Хомич [299–300], І. Шапошнікової [311], П. Щербаня [216] та ін., підготовки майбутніх учителів початкової школи – Н. Бібик [14], Н. Глузман [46–48], Г. Кoberник [109], Л. Коваль [110–111], О. Комар [115–116], Т. Кочубей [128], С. Логачевської [157], І. Осадченко [202–204], І. Пальшкової [207–208], Л. Петухової [221], І. Підласого [232], О. Савченко [251–253], С. Скворцової [262–264] та ін.

Дослідженню проблеми розвитку здібностей надається належна увага, зокрема таким її аспектам, як психологічні основи розвитку здібностей (Ю. Гільбух [46], Ф. Гоноболін [52], В. Дружинін [70], Д. Дубравська [71], Г. Костюк [125–127], С. Максименко [80; 165–166], В. Моляко [89], О. Музика [181–183], С. Рубінштейн [249–250], О. Скрипченко [79], Б. Теплов [280], Б. Якимчук [243] та ін.), умови розвитку здібностей школярів (Д. Богоявленська [17], Л. Виготський [32], А. Зак [87], О. Кульчицька [142–143], Н. Лейтес [147–149] та ін.), діагностика здібностей (Г. Айзенк [2], М. Акімова [241], П. Гальперін [37], Ф. Гане [326], Г. Гарднер [328], Дж. Рензуллі [333] та ін.), особливості розвитку математичних здібностей (Т. Гардінер [327], Г. Колінець [113], В. Крутецький [134–135; 331], Н. Маланюк [168–169], В. Панченко [209], М. Пихтар [226] та ін.). Деякі аспекти підготовки вчителя до роботи зі здібними та обдарованими учнями розкрито в дослідженнях І. Габеркорн [33–34], М. Голубенко [90], Т. Зорочкіної [92], В. Ігошина [94], Є. Лодатко [158–160], О. Первун [220] та ін.

Незважаючи на ґрунтовне теоретичне осмислення в науковій літературі проблем професійної підготовки майбутніх учителів початкової школи, недостатньо уваги приділено вивченню питань, пов'язаних із особливостями педагогічної діяльності з математично здібними учнями. Вивчення практичного досвіду вчителів початкової школи засвідчує, що вони відчують труднощі у здійсненні цілеспрямованої роботи щодо розвитку в молодших школярів спеціальних здібностей в цілому та математичних зокрема.

Через це у підготовці вчителів, на думку провідних спеціалістів, доцільно вирішити суперечності, які існують між:

- ∴ суспільною потребою у розвитку індивідуальних здібностей особистості школяра і традиційною моделлю професійної діяльності вчителів, зорієнтованою переважно на «знаннєву парадигму»;

- ∴ великою кількістю досліджень, так чи інакше пов'язаних із професійною підготовкою майбутніх учителів початкової школи, та невирішеністю найважливіших проблем теоретичної і практичної їхньої підготовки до роботи з математично здібними учнями;

- ∴ важливістю підготовки майбутніх учителів початкової школи до роботи з математично здібними учнями і відсутністю науково обґрунтованого змісту, теоретичних основ і практики підготовки таких фахівців у педагогічному ВНЗ.

Відтак, ефективність підготовки майбутніх учителів початкової школи до

роботи з математично здібними учнями суттєво підвищиться за рахунок формування позитивної мотивації студентів до майбутньої професійної діяльності з математично здібними учнями; удосконалення змісту теоретичної і методичної підготовки майбутніх учителів початкової школи до роботи з цією категорією молодших школярів; оволодіння досвідом практичної роботи зі здібними до математики учнями початкової школи.

Отже, актуальність означеної проблеми та відсутність цілісного педагогічного дослідження зумовили необхідність вивчення процесу підготовки майбутніх учителів початкової школи до роботи з математично здібними учнями.